

שאלה: זה כבר כמה שנים שאני נוהג לחסוך כסף ולשים בפקדון בבנק לשנים רבות ומרויח רבית. וכן אני שם כסף בחברת ביטוח עם תוכניות חסכון. העיר לי חבר שיש בזה איסור, אלא אם כן יש להם היתר עיסקא. האם זה נכון?

תשובה: כך פסקו הרבה רבנים. אבל הגיע לידי מאמרו של הרב רפאל קצנלבוגן, מהרבנים החשובים בירושלים, הקובע כי כיון שמדובר בחברה בע"מ, בין שמדובר בלוח או מדובר במלוה, אין בזה איסור כלל. מאמרו נדפס בסדרת הספרים של הרב מנחם כשר "נועם", כרך יב עמ' 300-338 (ספר הנמצא בתוכנה "אוצר החכמה"). וגם הרב משה פיינשטיין כתב היתר זה (שו"ת אגרות משה, יורה דיעה ח"ב עמ' צב-צג).

מה הם נימוקיהם? "לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלִזְוָה למלוה" (בבא מציעא סט, ב). כלומר צריך להיות "איש" הנותן הלואה וכן "איש" המקבל הלואה, והלואה יהיה אחראי באופן אישי לשלם ההלואה.

אבל בחברה בע"מ [=ר"ת בעירבון מוגבל] אין העובדים שם שותפים באופן אישי על כל מה שמתרחש בבנק או בחברה. נניח שמפני רעידת אדמה חלילה או פיגוע טרור חלילה כל הבנין עם כל מכשיריו ונכסיו נחרבים, ויש בידי המשקיע מסמך המעיד שנתן להם כסף, האם אחד מהפקידים, או אפילו ראש המוסד עצמו, יהיו חייבים אישית לפרוע החוב? הרי לא להם אישית נתן את כספו אלא לחברה, והחברה כבר איננה.

הוא הדין מה שטוענים נגד בעלי מניות בבנק או בחברה, אי אפשר שיהיו הם נתבעים אישית. הרב קצנלבוגן לא רק הציג טענה הגיונית הנ"ל אלא גם הביא סימוכין הלכתיים.

לכן ענין דרישת "היתר עיסקא" הוא רק הידור וגם בלי זה פטורים כשמדובר בחברה בע"מ. היתר הנ"ל כולל גם כאשר האדם לוקח הלואה מבנק ופורע להם רבית.